

Respect voor seksuele diversiteit

LHBT?

Zit er niet mee!

Wat doe je als iemand op het schoolplein een klasgenoot uitscheldt voor homo? Of als een jongen uit jouw groep in een jurk op school komt?

TEKST ELLES VAN NOOREL, SASCHA RASCH EN INGRID ZIJLSTRA

Elles van Noorel en Sascha Rasch hebben in het tweede jaar van de academische pabo een literatuuronderzoek geschreven over transleerlingen en LHBT+-leerlingen in het basisonderwijs. Zij hebben deze kennis samengevoegd tot een informatief en praktisch artikel. Achtereenvolgens worden de definitie, de prevalentie, de ervaringen van LHBT+-leerlingen en adviezen aan de school en leerkrachten benoemd. Daarbij worden nog specifieke adviezen voor de bovenbouw en onderbouw gegeven.

DEFINITIE LHBT+

LHBT+ staat voor lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen, transgender personen en personen met een ander(e) gender of seksuele oriëntatie. Transgender personen identificeren zich niet met de geslachtskenmerken waarmee ze zijn geboren (Transgender Info Nederland, 2020). Waar sekse staat voor de geslachtskenmerken, staat gender voor de identiteit. Iemand's gender hoeft niet overeen te komen

met de sekse (Dykstra, 2005). Gender is een visie van een samenleving op een sekse (Bos, 2020). Transgender personen op school worden transleerlingen genoemd (Gay & School, 2020).

PREVALENTIE

Volgens Kuyper (Heemelaar, 2019) vallen in een klas van dertig leerlingen ongeveer twee leerlingen binnen de LHBT+-gemeenschap. Transleerlingen voelen vaak al rond de leeftijd van twee tot vier jaar dat ze transgender zijn en sommigen uiten dat ook al rond die tijd (Hellen, 2009). Vier op de vijf mannelijke transleerlingen hebben zich op de basisschool wel eens gekleed als vrouw. Er moet echter rekening mee worden gehouden dat niet alle leerlingen zich dan al als transgender uiten (Hellen, 2009).

ERVARINGEN VAN LEERLINGEN

LHBT+-leerlingen kunnen tegen veel obstakels aanlopen op de basisschool. Deze leerlingen worden vaak buitengesloten, uitgescholden en



Als de leerkracht informatie geeft over gender en seksuele diversiteit, kan dat zorgen voor het verminderen van taboes en pesterijen

gepest. LHBT+-leerlingen worden procentueel gezien vier keer zo vaak gepest als hetero-leerlingen (Van Bergen & Spiegel, 2015).

Doordat er weinig kennis is over transleerlingen wordt hun gedrag soms 'raar' of 'problematisch' gevonden (Hellen, 2009). Dit kan leiden tot pestgedrag op school (Dominíquez-Martínez & Robles, 2019). Transleerlingen kunnen hierdoor hun gevoelens gaan onderdrukken om aan andermans verwachtingen te voldoen en het pestgedrag te voorkomen (Hellen, 2009). Gepest worden creëert een gevoel van onveiligheid voor die leerlingen, wat een negatief effect kan hebben op hun leren (Mayer, 2008). Het is een taak van de school om dit te voorkomen.

ADVIEZEN VOOR SCHOOL

Naast gezin en familie heeft school een grote impact op de ontwikkeling van kinderen. De school moet dan ook een plek zijn waar kinderen zichzelf kunnen zijn en zich veilig voelen (Welsh Government, 2018). Scholen moeten zorgen voor een sociaal veilige leeromgeving, zoals voorgeschreven in de Wet veiligheid op school (Rijksoverheid, 2021). Ook zijn scholen wettelijk verplicht om de acceptatie van seksuele diversiteit te bevorderen, zoals blijkt uit

kerndoel 38: 'De leerlingen (...) leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit' (SLO, 2021).

Seksuele diversiteit omvat het verschil tussen mensen op het gebied van sekse en gender. Ondanks deze wettelijke verplichting is de invulling van dit onderwijs vaak weinig gewaarborgd. Ook ligt de nadruk op het binaire gendersysteem en heteroseksualiteit (Payne & Smith, 2014).

Scholen hebben vaak geen duidelijke doelen over de manieren waarop ze de acceptatie van seksuele diversiteit onder leerlingen willen vergroten. Dit is vaak afhankelijk van het handelen van de leerkracht (Inspectie van het Onderwijs, 2016). Er moet echter schoolbreed worden gewerkt aan een sociaal veilig en positief schoolklimaat door gebruik te maken van samenhangende programma's, interventies en methoden. Hierin moet ook aandacht zijn voor seksuele diversiteit (Van Tuijl & Zijlstra, 2017). Dit wordt het best bereikt door de dialoog aan te gaan met het team (Hamilton 2017). Om stigma en pestgedrag te voorkomen, kunnen scholen investeren in activiteiten, materiaal en inrichting, zoals



Iedere leerling moet gezien, gehoord en serieus genomen worden, en zichzelf mogen en durven zijn

genderneutrale toiletten (Dykstra, 2005) en kledkamers (Dominíquez-Martínez & Robles, 2019). Stichting School en Veiligheid heeft het boekje 'Waar begin je?' opgesteld op basis van gesprekken in de schoolpraktijk. Dit heeft geleid tot zes bevorderende factoren voor een schoolbrede aanpak. Hiermee kan meer aandacht komen op school voor seksuele diversiteit. Er is ook een (gratis te downloaden) poster ontwikkeld met deze zes factoren: www.schoolveiligheid.nl/product/waar-begin-je-poster-met-handreiking.

Ook kan een veilige sfeer gecreëerd worden door een Gay-Straight Alliance (GSA) op te zetten. Dit is een club waar LHBT+-leerlingen, hetero-leerlingen en leerkrachten zich bij aansluiten om zo samen op te staan voor acceptatie en een respectvolle omgang met elkaar. Afgelopen jaar heeft de GSA op enkele basisscholen Parsee Vrijdag georganiseerd. Nadere informatie en concrete adviezen zijn te vinden op sites van Stichting School en Veiligheid, Gay and School, Gender & Sexuality Alliance (GSA), Transgendernetwerk (TNN) en COC.

ADVIEZEN VOOR LEERKRACHTEN

Het belangrijkste is dat leerkrachten zorgen voor een positief pedagogisch klimaat en alle leerlingen accepteren zoals ze zijn. Iedere leerling moet gezien, gehoord en serieus genomen worden, en zichzelf mogen en durven zijn. De leerkracht heeft een positieve, affectieve relatie met de leerlingen, stelt zich kwetsbaar en open op, geeft het goede voorbeeld en geeft fouten toe. De leerkracht beloont gewenst gedrag, corrigeert ongewenst gedrag en zorgt door dit alles voor een fijne (werk)sfeer in de groep (Inspectie van het Onderwijs, 2021). Ormrod (2015) raadt specifiek aan dat de leerkracht 's ochtends elke leerling groet bij binnenkomst, persoonlijke belangstelling toont en elke leerling regelmatig een compliment geeft. Verder moet de leerkracht ervoor zorgen dat niemand wordt 'ge-out' in de klas. De leerling bepaalt zelf het moment van 'uit de kast komen'.

Het respect en de acceptatie moet zowel uit het handelen als uit correct taalgebruik van de leerkracht blijken, inclusief non-verbale signalen. De leerkracht lacht bijvoorbeeld niet om 'grapjes' die onder leerlingen (of leerkrachten) gemaakt worden over LHBT+ en corrigeert hen direct. Als de leerkracht informatie geeft

over gender en seksuele diversiteit, kan dat zorgen voor het verminderen van taboes en pesterijen. De leerkracht moet de juiste identiteit gebruiken bij alle leerlingen. Bij transleerlingen moet de aangenomen identiteit worden gebruikt. Wanneer een leerkracht een indeling in groepen maakt, kan een groep 'jongens-meisjes' voor sommige leerlingen confronterend zijn.

De leerkracht kan diverse materialen aanpassen. De meeste lesmethodes en ander materiaal bevatten vooral binaire genderbeelden en beelden van heteroseksualiteit. Voor LHBT+-leerlingen is het juist belangrijk zichzelf terug te zien in dit materiaal. Hierop moet een leerkracht alert zijn en eventueel aanpassingen doen (Heemelaar, 2019). Dit kan al heel kleinschalig gebeuren, door bijvoorbeeld het voorlezen van een boek met een LHBT+-personage of het tonen van een afbeelding van twee zoenende jongens, als het over verliefdheid gaat. Het prentenboek *Koning & Koning* behandelt dit thema. Een leerkracht kan ook boeken voorlezen over zachtvaardige jongens en stoere meisjes of de voornaamwoorden in een boek verwisselen.

WAT MOET DE LEERKRACHT NIET DOEN?

De leerkracht moet LHBT+'ers niet als een aparte groep omschrijven. Dit werkt averechts. Het is ook af te raden om leerlingen erop te wijzen dat het zijn van LHBT+'er genetisch of biologisch bepaald is, en daardoor geen keuze is. Dit zorgt namelijk juist voor een beeld met een splitsing tussen LHBT+'ers en niet-LHBT+'ers (Heemelaar, 2019).

ADVIEZEN VOOR BOVENBOUW-LEERKRACHTEN

- **Laat leerlingen een film of theatervoorstelling zien over LHBT+.** Leerlingen worden hierbij meegenomen in een verhaal zonder stereotiepe beelden. Dit is een effectieve manier om de acceptatie van seksuele diversiteit te vergroten (Heemelaar, 2019).
- **Kijk naar manieren om homofob pestgedrag tegen te gaan.** Het kan toegevoegd worden aan lessen burgerschapsvorming over gelijk(waardig)heid tussen mannen en vrouwen (en dus alle genders en seksuele geaardheden). Dit kan homofob pest-

gedrag tegengaan (Hellen, 2009).

- **Behandel thema's over gender** om transleerlingen te laten voelen dat ze erbij horen.

ADVIEZEN VOOR ONDERBOUWLEERKRACHTEN

Dykstra (2005) noemt een aantal concrete aanbevelingen om toe te passen in de onderbouw:

- **Kleurdagen:** alle leerlingen dragen een kledingstuk of accessoires in de kleur van de dag (ook roze en paars).
- **Stereotype spel:** leer de leerlingen wat stereotype is en help ze om stereotypen te vinden in hun spel, de les, in boeken, reclames of sprookjes.
- **Verkleeddag:** organiseer een verkleeddag met onderwerpen die losstaan van gender, zoals comfortabel of uitbundig.
- **Verkleedkist:** zorg dat je een volle verkleedkist hebt die zich veel verplaatst in de klas: de ene keer bij de bouwhoek, de andere keer bij de tekenhoek. Hang foto's aan de binnenkant of bij de spiegel waar bijvoorbeeld dansers, brandweermensen of piraten van verschillende genders in hangen. Hier kan ook een drag-artiest tussen zitten.
- **Niet-traditionele kleuren:** probeer spullen te vinden voor in je klas die geen traditionele kleuren hebben, zoals glitterend gereedschap, pastelkleurige blokken en autootjes of een donkerblauwe keuken met camouflagekleurige handvatten bij het bestek.
- **Gasten:** nodig mensen uit in de klas, waaronder mensen die een 'niet-traditionele' baan hebben, zoals een vrouwelijke elektricien, een mannelijke balletdanser of een drag-artiest.
- **Transknuffel:** zet een knuffel in de klas zonder gender en met genderneutrale kleding en naam. Geef aan dat deze knuffel geen jongen en geen meisje is (Dykstra, 2005).
- **Richt één genderneutrale speelhoek in voor alle leerlingen,** zoals een supermarkt of tuincentrum (in plaats van aparte bouw- en huishoek).



De literatuurlijst en extra tips voor leerkrachthandelen zijn te vinden op: www.jsw.nl/artikelen

ELLES VAN NOOREL

(481278@student.saxion.nl) en

SASCHA RASCH

(476488@student.saxion.nl) zijn tweedejaars studenten aan de Academische Pabo van Saxion. Voor hun studie hebben zij een literatuurstudie over LHBT+ geschreven

INGRID ZIJLSTRA

(i.f.zijlstra@saxion.nl) is hoofddocent/onderzoeker aan de Academie Pedagogiek en Onderwijs van Saxion

Op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in het basisonderwijs?

Neem een abonnement op JSW

JSW

nr 9
Mei
2020

Ontvang 10 x JSW

JSW lezen op
tablet en pc

Voor
slechts
€79,95 per
jaar

Studenten
ontvangen
50%
korting

Krijg toegang
tot het digitaal
archief
(>1.000 artikelen)

Debatteren
om te leren
Selectief mutisme: wat
als een kind niet praat?
Interview
Ronald Heidanus

Betrokken bij wereld- problemen

Meer weten?
Ga naar www.jsw.nl of
bel 088-2266692